

Kunstneriske Kongsvinger

En snau time fra Oslo ligger Kongsvinger. En by med en fargerik historie og en særdeles sjarmerende gamleby.

tekst og foto: ANNE KARI BERG

SOLEN FORGYLLER TAKET på den hvitmaltre trekirken med løkkuppel. Jeg krysser gaten og rusler inn i idylliske Øvrebyen, en bydel som på attenhundretallet var et populært utfærdssted for mange av samtidens store kunstnere.

Bjørnstjerne Bjørnson var en av dem som kom til Øvrebyen for å gå i herreklubben der Jonas Lie var primus motor. Som nyutdannet sakfører bodde Lie flere år i et stort okerfarget hus i bydelen sammen med sin Tomasine som hadde vokst opp et steinkast unna. I dag har gaten med det okerfargete huset fått navn etter dikteren.

Også Edvard Munch fant veien til Øvrebyen; han kom for å besøke sin venninne, dikteren og bohemprinsessen Dagny Juel. Hun som i dag er mer berømt for sin ville livsførsel enn for sin litteratur, var en av fire vakre og kunstnerisk begavede søstre som vokste opp i Øvrebyen. De fire jentene, Juelerne fra Kongsvinger, som de ble kalt i hovedstaden, var «like vakre alle,» for å sitere forfatterinnen Barbara Ring.

Faren var distriktslege, og det ble ofte holdt selskaper i den staselige sveitervillaen Rolighed. I dag er det Kvinnemuseet som holder til i Rolighed - en av flere spennende turistattraksjoner i festningsbyen.

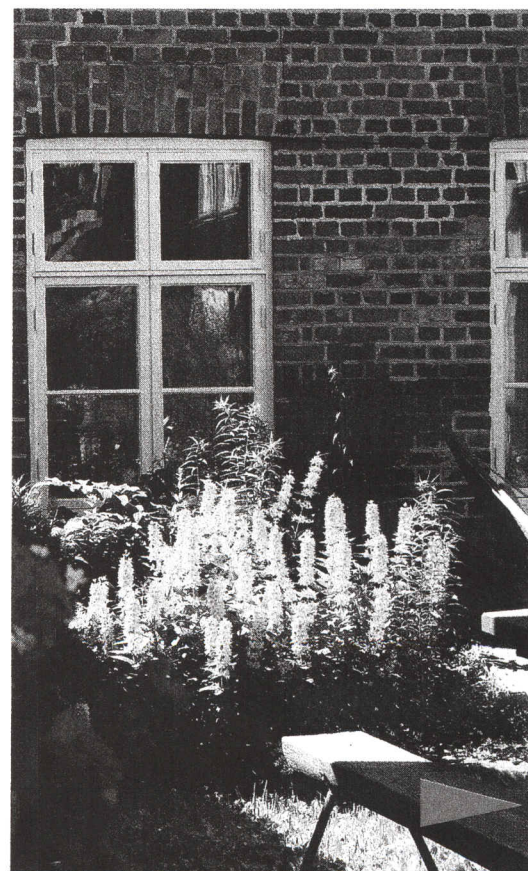
I dette huset bodde Jonas og Tomasine Lie som nygifte.

Dette er
gårdsrommet
utenfor huset til
Jonas Lie. Dagens
beboere kan
glede seg over
et romslig og
vakkert uterom.

Herdahlsgården
fra 1773 er en
av de eldste
murbygningene
i Kongsvinger.

Solfylt idyll

En solfylt sensommerdag fremstår Øvrebyen som et sted litt utenfor tiden. Jeg går på vakkert slitte brostein mellom velholdte trehus i sveitser- eller empirestil. I enkelte portrom kan jeg ikke dy meg, men må kikke inn i gårdsrommene der yndige pioner og ranke riddersporer flatter seg mot solen. En brunspraglet katt strekker seg dovent på trappen i det jeg går forbi. Han er tydeligvis vant til turister.

– I sommersesongen kommer tusenvis av turister fra hele verden til Kongsvinger og Øvrebyen. Og det er mange grunner til å komme, ivrer byens «turistsjef», Uno Arnesen. Han er daglig leder i foreningen Byen Vår Kongsvinger, som arbeider for å gjøre Kongsvinger til en på alle måter trivelig by å besøke og bo i. Turistkontoret får mellom 1000 og 1500 henvendelser i løpet av sommeren.

Festningen

– Men tallet på turister er sannsynligvis mange ganger høyere, sier Arnesen og viser til at Kongsvinger festning, som er en av Hedmark fylkes største turistattraksjoner, har 50 000 besøkende i året. Festningen var en av Norges viktigste fra den ble oppført på siste halvdel av 1600-tallet. Andre norske festningsverk ble overmannet av svenskene. Men her hadde ikke svenskene en sjanse, de ble alltid oppdaget før de krysset Glomma.

Nå er festningen først og fremst et kulturminnesmerke. Her kan man nyte utsikten, besøke Forsvarsmuseet eller ta en kaffe og en matbit på kafeen som åpnet for et par år siden. På sikt er det planer om å etablere et permanent Werenskiold-museum i det gamle våpenarsenalet, opplyser Arnesen.

– Faren til Erik Werenskiold var nemlig kommandant på festningen, og kunstneren vokste opp i byen. Med et permanent museum vil vi både hedre byens store sønn og skape nok en attraksjon som vil rette et positivt søkelys på Kongsvinger, forteller han.

Autentiske gårdsrom

Øvrebyen er navnet på bebyggelsen nedenfor festningen. Det er en godt bevart trehusbebyggelse med gårdsrom som har fått lov til å stå i fred i århundrer. Historikere trekker frem nettopp de autentiske gårdsrommene som noe helt unikt for Øvrebyen.

Bydelen vokste opp rundt aktiviteten på festningen, og husene er bygd på 1700- og 1800-tallet. De etter datidens målestokk store husene var først og fremst boliger for embetsmenn og velstående forretningsmenn. Mange i Øvrebyen førte en utstrakt selskapelighet, blant dem Jonas Lie som altså startet en herreklubb. Også hos distriktslegen på Rolighed, far til Dagny Juel, var det mange som kom på besøk, både kunstnere og borgere.

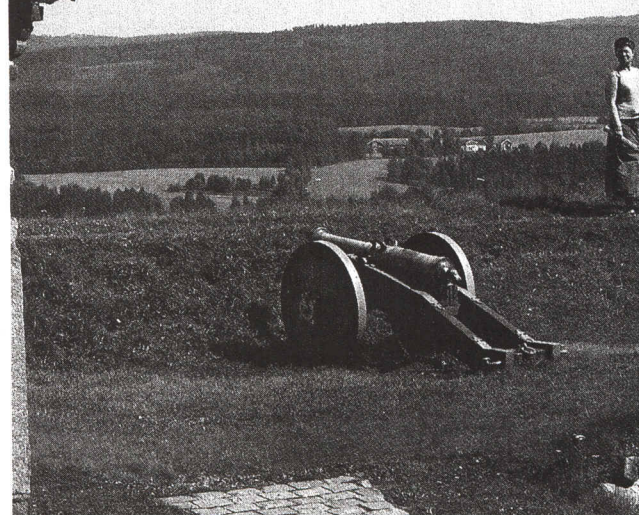

Bohemprinsessen i Rolighed

I sveitervillaen Rolighed vokste Dagny Juel opp. Hun utdannet seg til pianistinne og skrev dikt og skuespill. I ettertid er hun først og fremst kjent som bohemprinsesse og muse for de skandinaviske kunstnerne som oppholdt seg i Berlin rundt 1890. Den vakre Dagny opptre i flere av Edvard Munchs bilder.

Livet til Dagny Juel endte i tragedie da hun i 1901 ble skutt ned og drept av en sjalu beundrer, Wladyslaw Emeryk, i Tiflis i Georgia.

Fra Kongsvinger Festning er det flott utsikt. Svenskene ble alltid oppdaget før de rakk å krysse Glomma. De klarte aldri å erobre festningen.

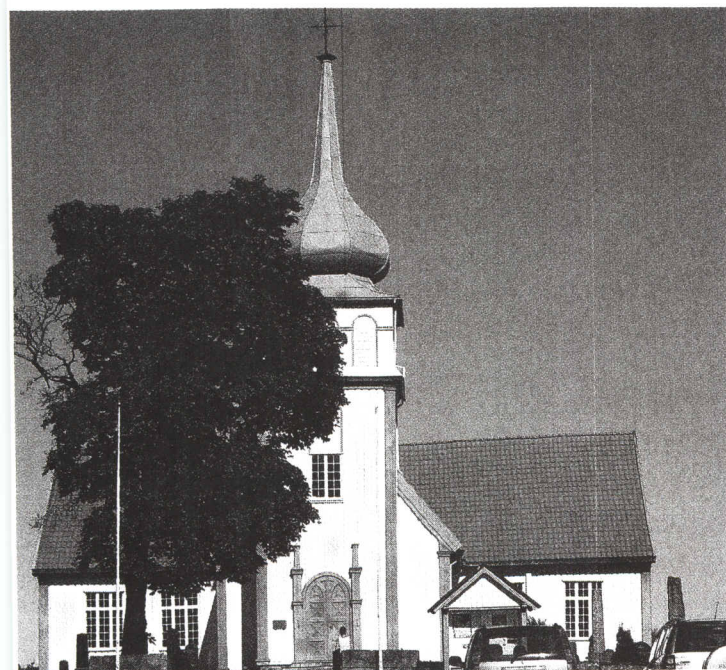

Denne staselige sveitserbygningen var barndomshjemmet til Dagny Juel og hennes tre søstre. I dag holder Kvinnemuseet til i bygningen.

I Øvrebyen Kunst & Håndverk kan du kjøpe klær, smykker og annet kunsthåndverk som er laget av kunstnere i distriktet.

Vinger kirke ved enden av Øvrebyen er fra 1699. Den løkformede kuppelen er fra 1855 da kirken ble ombygd.

En annen som gjerne besøkte Kongsvinger var kong Haralds oldemor, dronning Sofie, gift med Oscar 2. Hun tilbrakte like gjerne sommerferien i distriktet.

Bevart

– Vi kan prise oss lykkelig over at Øvrebyen er blitt bevart. På 1970-tallet var deler av bygningsmassen svært forfallen, og det ble foreslått på fullt alvor å sette en fyrstikk borti «rønnene.» Slik gikk det heldigvis ikke. I dag er Øvrebyen vår største turistattraksjon etter festningen, sier Arnesen. De hyggelige trehusene fra ulike epoker er malt i tidsriktige farger. Beboerne er flinke til å pynte hus og gårdsrom med stauder, roser og klatrevexster i bed og krukker.

Om sommeren er det et yrende liv i de brosteinslagte gatene. Folk vil besøke festningen, Kvinnemuseet eller Aamodtgården som er et embetsmannshjem bevart i minste detalj, helt ned til de rose mønstrede kaffekoppene. Eller de kommer for å ta en cappuccino i kaffebaren som er åpnet i interiørbutikken Fru Balchen. Butikken holder til i den verneverdige Baanrudgården der det har vært forretning i nesten hundre år. Tvers over gaten for fru Balchen ligger Øvrebyen Kunst & Håndverk i byens eldste teglsteinsbygning - med et sjarmerende gårdsrom du absolutt bør titte inn i når du er på de trakter...

Fakta om Kongsvinger

- Festningsområdet kan du besøke hele året, men Forsvarsmuseet på Kongsvinger festning er stengt i vintersesongen.
- Butikkene i Øvrebyen holder åpent hele året, det samme er tilfellet for Kvinnemuseet og Aamodtgården, men med begrenset åpningstid utenfor sommersesongen. Kontakt Kvinnemuseet på tlf. 62 88 82 90 eller les mer på www.kvinnemuseet.no.
- Kongsvinger har flere overnattingsmuligheter, bl.a. Kongsvinger Gjestegård og Vinger hotell.
- Med bil kan du kjøre E6 til du kommer til Kløfta. Derfra kjører du R2 til Kongsvinger. Følg skilting til Øvrebyen. Det går også tog og buss (timeekspres) fra Oslo til Kongsvinger.